

meer-humane van zijne godsdienstige werkelijkheid drijven tot uiterste gevolgtrekkingen: de Gods-Mensch zal hij toonen in zijn ultiemste lijden, de Moeder-Maagd doorboord met de zeven sabels van hare weeën. Hij doet het met Spaansche wreedheid: velen hebben deze schilderijen, met hun consequent expressionisme, onthutst. Zij zijn als de geweldige uitspraak van eene straf. Zij zijn geene sentimenteele vroomheid meer, maar de aanklacht van eene onwrikbare zekerheid.

Dat de kunst van Gustave van de Woestijne zoo goed als uitsluitend op zijn gemoedsleven berust, wordt ten stelligste bewezen door wat ik heb genoemd den groep der Persoonlijke Bevingingen. Hoe het bevreesde, reken ik hieronder zijne heel vele, geteekende en geschilderde, portretten. Die portretten zijn zeer verschillend van aard en vooral van hoedanigheid. De gelijkenis is altijd gewaarborgd: men kan hem gerust de bestelling toevertrouwen. Maar die gelijkenis draagt steeds den stempel van des schilders humeur. Doordringend van blik, is hij moeilijk van een eersten indruk af te brengen. En zoo niet zijne modellen, dan toch de scherpere toeschouwer zal aldra merken of wie vóór Gustave van de Woestijne — die er zich in een paar séances van afmaakt of, met al zijne knapheid, soms meer dan een jaar doet over een portret —, of wie voor den schilder heeft gezeten hem lief, onverschillig of hatelijk was. Sommige van deze zijne doeken zijn overvloedend van genegenheid; andere geven blijk van niet minder dan sarcasme. Zoodat de psychologische uitbeelding veelal minder te maken heeft met de innerlijke gesteltenis van den afgebeelde, dan met de gezindheid tegenover hem van zijn conterfeiter. Er zijn uitzonderingen: er zijn patiënten die compassie wekken, of waarlijk al te onbenullig zijn. Loutere objectiviteit is echter nergens te vinden. En daarom zijn die portretten van elk ander standpunt dan dat van den besteller, voortreffelijk, ook waar ze niets bestreven dan negativiteit. In andere schilderijen van dezen groep toont ons, soms met schroom, steeds met uiterste oprechtheid, de schilder zich-zelf, naar zijne aanhoudende of vluchtige ontroering, in deze een dichter. Ook in zijne verhouding tot de vrouw, of hij ze liefheeft dan of hij ze verafschuwt, naar zij hem in zijne weigere afgetrokkenheid aantrekt — hij is een schuchtere —, naar zij hem uitdaagt, naar hij ze vreest. Dat hij niet aarzelt, zich naast haar voor te stellen, zooals hij op een enkel religiëus eveneens doek heeft gedaan, bewijst hoezeer hij-zelf weet, met heel zijn wezen in zijn schilderij te leven. Eenzelfde bewijs zou ik kunnen aanwijzen in zijne stillevens. En misschien nog meer in zijne enkele, ideëele landschappen.

Maar ik verhaast mij te komen tot mijn besluit, dat bondig kan wezen: heel de kunst van Gustave van de Woestijne is Inzicht, in al de beteekenissen van het woord.
